„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“

	За Угарску	Србију, Црну Гору и др. стране земље	
на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. „	К 8·50	11.50	„

Поједини бројеви стају 12 потура

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 89. У Новом Саду, у суботу 5. (18.) маја 1912. Година XXVIII

У обрану автономије.

При данашњим жалосним приликама у нашој народно-црквеној автономији могло би се запитати: каква је врста *обране*, коју бисмо требали да употребимо у заштиту наше автономије?

Нема сумње, да се српски народ у нашој митрополији захукао, да изјавама многобројних црквених општина даде израза томе, да није и да не може бити задовољан са *синодским устројством*, које је без најмањега суделовања па ни питања нашега народно-црквенога сабора према предлогу епископата, односно синода, од државне власти православном српском народу у овој митрополији *октројисано*, а то ће рећи: наметнуто, и то у очитој противности са санкцијонисаним саборским устројством од године 1875.

Не ћемо ли те многе изјаве појединих црквених општина узети као најглавнији део обране наше автономије? Старији нараштај у српском народу, који је имао да издржи најжешћу борбу за нашу народно-црквену автономију те и стекао оно парче автономије, што је још имамо, најбоље уме просудити, шта вреде данашње изјаве појединих црквених општина и набрајање у цифрама оних општина, које су до сад протестовале против синодског устројства. Што данас чине радикали, то је само *рђава копија* онога, што је у своје доба чинила наша стара народна странка. Разлика је само у томе, што је у оно доба народ заиста био *одушевљен* за своје изјаве па је бар у неком степену проучио и знао, чега се ствар тиче. И онда је било то, да је новосадска црквена општина донела образложену одлуку, па су онда за новосадском црквеном општином друге црквене општине доносиле исте одлуке, овде онде са неким врло незнатним стилистичким обртима или управо фразама, искићеним родољубивим изјавама. Па и онда се свагда савесно регистровало цифрама, које су општине учиниле своју „родољубиву дужност“.

То исто чине данас и радикали. И они региструју општине, које су протестовале. Само је грдна разлика међу оним, што је било онда, и овим, што је данас. Тада је српски народ био *уједињен*, а данас је растројен на једанаест странака, па што се у оно доба у Новом Саду закључивало, то се слушало од Мориша до Велебита. Па су били мало друкчији детићи, који су водили обрану наше народно-црквене автономије. Не знамо, да ли би данас радикали имали петље, да улазе у манастире ради инвентарисања манастирског иметка, кад би знали, да су против њих уперене пушке и буџе манастирских бирева, па би ли водили ону неизмерно тешку борбу са онима, иза чијих леђа је стојала државна власт.

Да! Али то је онда била странка, то су онда били детићи, који су имали сасвим другу прошлост, него данашњи радикали. Нису имали ону прошлост, као радикали, који су средством „безусловне благонаклоности“ задобили од државне власти ону власт, да су могли у нашој автономији чинити, што год су хтели, а највише за своје *најсебичније* смерове, па је „безусловна благонаклоност“ кулминирала у томе, да је манастирска уредба октројисана на грдну штету и манастира и наше народно-црквене автономије. Да смо ми у оно доба могли знати, да ће то бити крај са нашим манастирима, не бисмо били тако ревносни, да манастире увучемо у *непосредни* оквир наше народно-црквене автономије. Истина да данас манастири носе већи приход, него што су некад носили, а то се страном има приписати и већој вредности земље и њених плодова, па и оној околности, што су пре рескриптуалнога времена манастирски настојатељи нагомилали силне дугове, које је ваљало отплаћивати. Па и ми смо увек настојали на том, да буде већега *рентабилитета од наших манастира*, па смо у том и успели у нечем, што смо знали створити у неким нашим манастирима солидан fundus instructus. А држали смо, да би се већи рентабилитет могао постићи комбинацијом сопствене режије и аренде. Тај тешко створени fundus instructus наших манастира продат је у *бесцење*, а то је Богу плакати. Арендирање пак манастирских земаља није поред државне октројке за манастире могло постићи ону сврху, за коју се држало да ће бити постигнута за наш сиромашни свет. Данас људи, који припадају радикалној странци, са тако жалосном прошлошћу, као што је они имају у нашој народно-црквеној автономији, нису данас више кадри одушевити српски народ за обрану наше народно-црквене автономије, ма колико истицали цифре оних општина, које су протестовале против синодскога устројства.

Међу тим ми се сећамо, кад смо водили борбу против *Анђелићева* синодског операта па износили цифре оних општина, које су протестовале против тога синодскога операта, да су нама наши клерикали одговорили: „Изволите пребројати с в е црквене општине, које су у митрополији, па ћете наћи, да је мно[illegible] *већи број* оних општина, које *ни[illegible]* протестовале, него оних, које су протестовале.“ А у оно доба смо ми имали куд и камо већи број општина, које су протестовале, него што их данас имају радикали.

Дакле не треба давати баш тако велику важност изјавама црквених општина против синодског устројства, и то тим мање, што данашње црквене општине у Угарској од доба радикалске најезде нису више оно, што су биле некад, кад је у црквеним општинама било интелигенције и одабранијега света. Данас се доносе те одлуке по некој шаблони, по неком калупу према радикалској демагогији, па већи део радикалских општина и не знају, против чега се дају дотични протести, јер не знају ни из далека, шта садржава синодално устројство.

Ми смо у погледу наше народно-црквене автономије данас у том жалосном положају, да морамо за њу водити борбу *како према горе, тако и према доле*, а ова последња борба још је много *тежа и мучнија*, него она прва, јер се тиче некога поступка, који бисмо назвали *саниранањем* наше народно-црквене автономије. Ваља у нашој автономији створити *здраве односе*, довести у наравни колосек чиниоце наше народно-црквене автономије.

Кад смо градили нашу народно-црквену автономију, ми смо је ставили на широку народну основу, као што је то у духу наше источне цркве свуда онде, где државна власт није у рукама православне државе. Са том широком основом нисмо могли никад помишљати на то, да ће баш „безусловна благонаклоност високе владе“ помоћи, да се створе онакви односи, као што су се показали под владавином радикала. Нисмо могли ни помишљити на то, да ће у нашој автономији овладати демагогија и охлократија. Ми јесмо за учешће народа у спољашњој управи цркве, али нисмо за то, да се сви односи у нашој цркви окрену тумбе. Ми нисмо никад назвали *народ олошем*. То су чинили радикали, кад су назвали народ „марвом, што иде на солило“. Народ не сачињавају само најнижи народни слојеви, него у народ спадају *сви сталежи и сви народни слојеви*. Према томе се народ не може назвати олошем, али на сваки начин да у народу има олоша па тешко народу, кад тај *олош* дође до владавине, па у дослуху са покваренoм интелигенцијом хоће да заповеда разборитијим и трезвенијим народним слојевима. Данас је у нас у нашој автономији дошло до тога, да оно, што је боље и честитије у нашем народу, бар у Угарској, не може учествовати у нашој народно-црквеној автономији, јер га охлократија при изборима искључује. Забадава у нас неки епископи хоће да успоставе свој ауктoритет, кад су га својим деловањем изгубили. Забадава вршачки епископ хоће сада да извршава неки ауктoритет према свом свештенству, кад га је изгубио онда, кад је у народно-црквеном сабору говорио о „ципел-полки“ те се ухватио у „братско српско коло“ са поповима, који накриве поповски шешир па певају познату песму: „ја сам мали радикал...“

У нас је дошло до тога, да се за председника радикалских општина бирају *црквењаци*. Црквењак може бити поштен и честит човек, али као председник црквене општине ипак не може извршавати извесне функције према пароху, јер парох заповеда црквењаку, а не црквењак пароху. Црквена општина у Новом Саду закључује, да се *литија* носи и одређује дан о Спасову-дне, кад ће се носити литија, па ово ставља на знање епископу с тим, да би учествовао при ношењу литије. Ношење литије спада сасвим у *црквени обред*, и то је чисто црквена ствар, у погледу које одређује § 18. саборског устројства епископу надлежност црквене општине, али зато ипак прва радикалска црквена општина у Српству да-је епископу само на знање, да је закључила, да носи литију, а не да *замоли* епископа, да он одреди, кад ће се носити, и да по сопственој побуди началствује при тој литији.

Данас је у нашој народно-црквеној автономији услед радикалске демагогије *све тумбе окренуто*. Ти се дакле нездрави односи морају *санирати*. То је најтежи посао, **то је најтежа обрана** *наше народно-црквене автономије*. То је још *тежа обрана, него обрана против оних фактора, који су нам октројисали синодско устројство*.

Повољна је, врло је повољна појава, што се српски народ и у оним ширим слојевима, који не спадају у олош, *мало по мало* **сабире**, мало по мало се *ослобађа од радикалске најезде*. Мало по мало православни српски народ у Угарској увиђа, да *не ваља* оно, што се зацарило у нашој народно-црквеној автономији, па да ваља поћи другим правцем. Да не ваља пустити, да влада олош у нашој народно-црквеној автономији, већ честити, трезвени родољубиви српски народ. У нашој народно-црквеној автономији ваља ослобођавати трезвенији народ од покварене српске интелигенције, од читаве радикалске демагогије и охлократије. Ваља створити *здраве* односе у нашим црквеним општинама, ваља *санирати* те односе. А најпрешнија је ствар да се са општинама средством епархијских скупштина створе здрави односи у епархијских власти. Без тога не може бити здрава деловања наше народно-црквене автономије, *не може бити обране автономије*.

У том погледу онај збор, што је ових дана одржан у Шајкашкој, у великој српској *чурушкој* општини, има свога *посебног значаја*, значај за почетак бољитка у нашој народно-црквеној автономији.

=

„Спаситељ“ Угарске.

— Полоњи као миротворац. —

Код нас у Угарској, где врло често воде велику реч сумњиви витезови, свашта је могуће, па и то, да један такав тип, какав је бивши угарски министар правде за време мрачњачке владавине мађарске коалиције: Геза *Полоњи*, после својих великих скандала опет долази до неке улоге у политичком животу Угарске.

Као што смо већ јавили, вођа крајњега крила мађарске странке независности Јулије *Јушт* није усвојио нацрт министра-председника *Лукача* у погледу *изборне реформе* на основу неких *„категорија“*. Јушт је те Лукачеве пропозиције прогласио као *неподобне* за вођење даљих преговора ради парламентарнога примирја и објавио је поновну борбу против владе и одбранбених предлога, којих решење односно одобрење Беч нестрпељиво ишчекује те непрестано мамуза и Лукачев кабинет, да гледа пошто-по то да направи „мир“ и ти војени пројекти да једном прођу кроз угарски сабор.

Политички положај се је дакле

опет *заоштрио*. И сад се наједаред јавља Геза *Полоњи* не са каквом својом парламентарном брбљанџијом него са — *посредничким предлогом* за мир. Како се говори, стари тај демагог, који се бесмртно осрамотио својим политичким другованьем с бароницом Розом Шенбергеровом и другим неким „пригодицама“, због којих је морао кидати с министарске фотеље, — намерава да се повуче у политичку пензију па би пре тога каквим „великим делом“ да се „прослави“. И он налази, да је баш овај тренутак згодан за то.

Полоњи је, кажу, израдио опширан нацрт за изборну реформу. Он још таји појединости тога свога „сочиненија“, али је толико одао, да би тај његов елаборат примили и Јушт и министар-председник Лукач. Но Полоњи као најважнију тачку свога нацрта хвалисаво истиче, да он у ствари изборне реформе **у првом реду има пред очима мађарску народну супремацију (превласт)** над осталим немађарским грађанима ове државе, а ни за јоту се не ће да приближи савезницима Јулија Јушта: *социјалним демократама*.

Ми, који добро познајемо политичку прошлост тога црнога реакцијонара Гезе Полоњија, можемо замислити, какво је *чудовиште* од нацрта за изборну реформу он сачинио. Полоњи, који је, чим на изненађење целе земље заседе на фотељу министра правде, *отпочео бесомучну хајку против народносне и социјалистичке штампе*, могао је израдити само **реакционаран, назадњачки** нацрт за изборну реформу, који нацрт Јушт, ако је искрен поборник општег тајног бирачког права, не сме примити. Наглашавање **превласти** и у Полоњиеву нацрту одаје његову недемократичност, али некадашњи вођа омладинских демонстрација против Коломана Тисе треба да зна, да борба против мрачњака и назадњака у Угарској не ће престати, док год широке масе народне не дођу до својих права.

Тешко Угарској, ако је на то спала, да јој један Полоњи буде спаситељ!

Насиље радикалских устарабара.

Надаљ, 2. (15.) маја 1912.

Имадем да допуним мој извештај од понедељника. Прота *Папић*, пошто је црквени одбор напустио општинску дворану, почео је испитивати и заклињати сведоке и без црквеног одбора као „*оптужене*“ странке. Затим је *именовао управни одбор од 16 лица*, које су му овдашњи „просветитељи света“ диктирали, и позвао председника, пароха и благајника-перовођу, да кључеве од касе предаду. Председник, бојећи се какве беде и невоље, предао је одмах свој кључ и печат, а парох Душан *Петровић* и благајник изјавише, да, пошто сматрају, да је то потраживање изасланства **незаконито** у толико, што је противу решења адм. одбора већ учинио одбор свој призив на саборски одбор, то дотле *не ће* протоколе и кључеве предати, док решење на уток од више власти не стигне. На изјаву изасланства, да ће против њих *брахијум* употребити, изјавише обојица, да ће се брахијуму покорити.

Изасланство, увидевши, да тим начином не могу ништа постићи, прибегоше — *лукавству*. Прота затражи, да му се благајна отвори, да је у смислу наредбе еп. адм. одбора може сконтрирати. Но када је благајна отворена и сконтрирана, он је хтеде ипак предати управном одбору. Када му парох примети, да је то насиље и да се то не слаже са мало час датом изјавом: да ће се г. прота ограничити само на сконтрирање благајне, коју је изјаву г. прота пред свима присутним дао, одустао је од одузимања благајне и поново изјавио, да: „има и над попом попа“ — на што му је парох рекао, да има и „*над протом прота*“. „Али ми смо изасланици власти, ви се морате нама покоравати!“ дода на то смирени прота Папић.

Овај поступак адм. одбора и његових изасланика и сувише је јасан, а да би требало каква коментара. Зашто је тако хитно распуштена црквена скупштина и одбор треба *тражити узрок у обнови епархијске скупштине*. Према до сада познатим расположењима у појединим општинама у Шајкашкој сва је прилика, да би *радикали безусловно морали пасти, ако Надаљ буде гласао* на биралишту те би управо *Надаљ баш одлучио* у Шајкашкој *победу над радикалима* а тиме уједно и у целој епархијској скупштини. Отуда та ужурбаност господе радикалских устарабара, да што пре себи прибаве Надаљ именовањем *устарабарског одбора*, у који се уздају, да ће радикалима живот још за три године продужити. Ако је доиста тако, господо радикалска, да један Надаљ одлучује пашалук ваш у бачкој епархији, онда вам је одзвонило, онда је то врло жалосна и карактеристична појава, да се ослањате на од вас насилно именоване изборнике из онога места, које за 25 година није никада било радикалско.

Правда.

Политички преглед.

— **Министарска криза у Србији**. Као што је познато, влада радикала фузијонаша на изборима за Народну Скупштину тешком је муком на ужим изборима истесала **један** глас већине. И поред свега тога Миловановићево министарство до данас није дало оставку. Но ова не може још дуго изостати, јер је министар финансија и душа фузијонаша, Стојан М. **Протић**, ономад дао оставку, а ова ће неминовно повући за собом и оставку целога кабинета. Заједно с министром финансија Протићем дао је оставку и министар војни генерал Степан **Степановић**. У Београду се говори, да ће се од недеље покушати решење кризе помоћу радикалне коалиције, али од ове се слабо надају успеху.

— **Посета француског министра иностраних дела у Русији**. Како из Париза јављају, министар-председник и министар иностраних дела **Поенкаре** ће августа о. г. путовати у Петроград, да се прикаже рускоме цару и да врати посету, коју је руски министар иностраних дела **Сазонов** пролетос учинио француској влади.

— **Цар Вилхелм против Елсаса и Лотарингије**. Немачки цар **Вилхелм** опет је показао своју деспотску ћуд. Њему није по вољи оно, што бива у покрајинама Елсасу и Лотарингији, које су земље Немци год. 1870.—71. отели од Француза. И зато им је imperator-rex, како париски „Матен“ јавља, попретио, да ће им смрвити устав и утеловити их Пруској. С немачке стране се признаје, да је цар избацио ту претњу, само се не зна аутентични текст те његове претње. Посланик **Кохсхорн** (велфић) упутио је због тога питање државном канцелару, да ли овај прима одговорност за ту цареву изјаву.

ДОПИСИ.

Тиса-Хиђош, 28. априла 1912. (*З[illegible]ава у користи српским школама у буди[illegible]мској епархији*). Одавна се већ није чуо [illegible]ика-кав глас у јавности из нашег места, [illegible] и ако је то доста велико српско место. Узро[illegible]к томе је свакако, или што се није имало [illegible]шта лепо изнети а што није лепо то се опет није хтело износити, или што у опште није било важнијих догађаја, које би било вредно изнети. Сада пак кад се и код нас дешавају лепше ствари, држим, да је вредно да се изнесе на јавност. Пре свега може се рећи, да су се партајске размирице прилично стишале, мање има трзавица и личне мржње између појединих мештана, него пре. То примирено стање је и допринело да је могло бити овде забаве а оваке — као што је сад била — није никад ни било. У очи Ђурђева дне је приредила овдашња ратарска омладина забаву са дилетантском представом у корист школа у будимској епархији. Сама мисао о забави потекла је међу ратарском омладином а нарочито су се неке од девојака истицале својим радом, марљивошћу и истрајношћу. Врло је лепо била посећена забава. Било је и гостију са стране, као из Кикинде и Карлова. Забаву је отворио наш свештеник пречасни госп. Григорије Кузмановић својим говором. У своме говору је истакао господин нарочито важност наших основних школа и колико је потребно за нас, да се оне одрже. Својим говором је утицао на све присутне, да што више прилажу добровољних прилога, те да помогну својој браћи у будимској епархији. После овога говора су дилетанти играли позоришни комад „Ђидо«, који је — мож, се рећи — испао на опште задовољство. Видело се, да је друштво било одушевљено за рад и да су се трудили, да што боље прикажу тај комад, што им је заиста и испало за руком.

Да је забава тако лепо испала, велика је заслуга гђе Тинке Кузмановићке, која је поучавала друштво певању. Заиста јој велика хвала и од друштва, као и од стране публике што нам је свима пружила такво уживање. Тако исто је уложио труда и госп. Сава Николић, учитељ, који, је био редитељ, те је поучавао омладину. Не мање нас је изненадила и позорница, коју је својим трудом израдио господин Васа Недић. Морам споменути и нашег поседника господина Ђурицу *Богдана*, који се много заузео, да што више прилога падне, те овом приликом и њему одајем признање. Чистог прихода од забаве је пало 116 К 40 пот. а добровољних прилога је скупљено 196 К 80 пот. Ово је врло леп успех, који доказује да су Хиђошани свесни људи и да радо пружају помоћ својој браћи. Осим ових прилога још је скупљено од школске деце 11 К. Свима приређивачима забаве, као и омладини, изјављујемо најтоплије признање и желимо, да не остане на овој једној забави. Нека то одушевљење дуже траје, да се више пута тако искупимо и уживамо у песми и игри наше омладине.

Н.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 4. маја 1912.

— **Исправак**. У позиву на VIII. редовну *главну скупштину деоничарског друштва „Браника“*, који је позив изишао у 88. броју „Браника“, датум испод дневног реда погрешно је штампан. Уместо: „У Новом Саду, 28. фебруара 1911.“ треба да стоји **9. маја 1912**. Овим се та погрешка исправља.

— † **Урош Рацковић, народни добротвор.** Јављају нам из Барање, да је у Дарди тамошњи угледни трговац Урош *Рацковић*, 27. априла (10. маја) о. г. преминуо. Беше то вредан трговац и велик српски родољуб. Пре тридесет и шест година дошао је овамо као младић из Вршца и своју скромну радњу отворио те је са својом супругом [illegible] госпођом Јулком рођеном Радо[illegible]чић леп иметак стекао, и кад је осетио, да му радња његова тешко пада з[illegible]бог нарушеног здравља, он је своју радњу, по оној народној: »свој своме«, једном младом Србину предао почетком ове године; али му не би суђено, да се дуго одмара, јер лицем на светог Саву напрасно се разболео и у постељу легао, из које се више није подигао. Пре месец дана предвидео је и сам, да му помоћи нема, призвао је јавног бележника те у договору са својом добром супругом овај је завештај учинио: Овдашњој *св. цркви оставио је, односно завештао 2400 круна, Српском народном позоришту у Н. Саду једну хиљаду круна, нашем Привреднику у Загребу једну хиљаду круна, а Матици Српској у Н. Саду четири стотине круна*. Овим својим завештајем показао је, да је био добар хришћанин и врстан син свога народа. Уверени смо, да ће и његова супруга госпођа Јулка примеру свога непрежаљеног мужа следовати. Нека је врлом покојнику овим од стране наше српске прав. општине дарђанске изречена хвала и слава. Вечна му успомена!

— **Златни сватови**. Наш уважени пријатељ и једномишљеник, жабаљски поседник г. Емил *Сарајлић* прославио је ово дана у најинтимнијем домаћем кругу педесетгодишњицу свога сретног брака са својом супругом госпођом Маријом, по роду из угледне новосадске породице дра *Сарачевића*. Брак јубиланата је у сваком погледу примеран. Госп. Емил Сарајлић и поштована његова супруга могу послужити за узор, како супружници ваља сложно и једнодушно да куће кућу и да васпитавају свој пород. Лепу брачну срећу њихову помутила је једино прерана смрт млађег им сина Тодора, са којим су сахранили многе лепе наде. Но накнаду за тај големи губитак налазе у свом старијем сину Стеви и његовој породици и у погледу на ретку брачну срећу своје јединице, поштоване госпође Мице Ј. *Радића* у Суботици. Госп. Емилу Сарајлићу, том честитом Србину, и његовој госпођи Марији, тој узорној српској домаћици и матери, честитамо најсрдачније ретку славу и желимо им, да још дуго уживају у срећи и напретку своје деце и унучади.

— **Лепо дело**. Сад о Ђурђеву-дне приредио је српски учитељски збор у *Ади* са својим ученицима забаву *у користи наших школа у будимској епархији*. Ађани су већ дали свој видовдански дарак, па је зато улазна цена за ову забаву била врло мала. Што ће се ипак моћи послати 100 К. као чист приход од ове забаве, треба за то јавно рећи хвала Давиду *Гринхушу*, који је бесплатно уступио своју велику дворану, гђици Тоники *Гринхушовој*, која је уступила потребне декорације за позорницу, и српском тамбурашком друштву »Лира«, у коме су г. г. Васа *Павлов*, Душан *Јаковљевић*, Неца *Курјачки*, Жарко *Јолић*, Јова *Стојанов*, Ферчи *Кадир* и Лајош *Ачаји*, који су пре и за време програма *бесплатно* свирали. Да су се они наплатили, чист приход би у најмању руку био за половину мањи. Евала им и живели!

— † **Ђура Пецарски**. У Сенти је у уторак, 1. (14.) о. м., после дуге и тешке болести у 67. години свог века преминуо умировљени председник ондашњег сиротињског стола и бивши председник сенћанске српске православне црквено-школске општине Ђура *Пецарски*. За покојником остају: ојађена удова Мара, родом Арадска, четири одрасла сина и једна још неудомљена ћерка. Бог да му душу прости!

— **ДОБРЕ КЊИГЕ**, из свих књижевних родова, **шаље одмах по поруџбини** уз плаћања при примању, књижарски завод **»Напредак« у Земуну, издавач »Српских Класичних писаца.«** I.

Новости са стране.

— **Напрасна смрт данскога краља**. Ноћу од 1. (14.) на 2. (15.) о. м. напрасно је у Хамбургу умро од капље у срцу дански краљ *Фредерик* VIII., који се у великој тој немачкој приморској вароши задржао на повратку из Нице у Данску. Краљ је патио од артеријосклерозе те се је на југу лечио. Споменуте ноћи у Хамбургу изишао је краљ Фредерик, као и увек обучен као прост грађанин, из хотела, у коме је одсео са краљицом и децом: принцезама *Дагмаром* и *Тиром* и принцем *Густавом*. Пошао је у шетњу *сам*, без икакве пратње, у 10 сахата у вече. Наједаред краљу позли те посрне; један полицај га прихвати и метне на автомобил. На питање полицајево: ко је и одакле је? болесник не даде одговора и за мало *из-*

дахне. Код мртваца нису нашли ништа, по чему би се могло установити, ко је, те лешину однесу у пристанишну болницу, где је *положе уз остале лешине.* Да чудне судбине! Лешина једнога краља поред лешина бескућника!

У хотелу се забринуше, кад краља ни о поноћи не беше код куће. Тражили су га свуда, док га мртва не нађоше у лучкој болници.

Покојни краљ Фредерик VIII. од Данске родио се је г. 1843, но тек је 29. јануара 1906. г., већ као старац, дошао на престо, јер му је отац, краљ Христијан IX., живео 88 година, а владао је 43 године. Краљ Фредерик је живео и понашао се сасвим као какав обичан грађанин, био је строго уставан владар, народу свом и отац и мајка. Зато га је народ дански и љубио, како ретко који народ љуби свога владара. Смрћу краља Фредерика ожалошћени су и дворови две највеће државе на свету: Русије и Енглеске, је покојни краљ Фредерик беше *ујак* руском цару Николи II. и енглеском краљу Џорџу V.

Чим је у Копенхаген стигла вест о ненадној смрти краљевој, овладала је искрена жалост. На престо је ступио најстарији син покојног краља као Христијан X.

СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ ВЕСТИ.

— † **Нико Дубоковић.** У четвртик по подне умро је у свом родном месту Јелси на острву Хвару хрватски седи, угледни родољуб Нико витез *Дубоковић*, поморски капетан, председник хрватске странке у Далмацији, у 78. години свог живота. Родио се 1834. године из старе угледне поморске породице па се и сам у младости посветио трговачком поморству. Кад се у Далмацији с уставом пробудио нови народни живот, био је Дубоковић са својом породицом међу првим борцима. У његовој родној Јелси најпре се на далматинским острвима пробудила народна свест. Тамо је основана прва Народна Читаоница, која је била расадница за даље буђење народне свести на острвима. Године 1868. био је Дубоковић изабран за начеоника у Јелси и на том је месту остао пуне 44 године. То је најбољи доказ, с коликом је љубављу, поштовањем и поверењем народ приањао уза њ. Године 1876. биран је и за народног заступника у далматински сабор, па му је кроз две перијоде био члан. Живо је учествовао у свима политичким борбама и изборима. Покојник је стекао много заслуга за хрватску странку, па га је ова напокон и против његове воље бирала за свога председника. Од ране младости био је Дубоковић искрен пријатељ братске заједнице Хрвата и Срба, па је томе остао веран читавога свог живота, и као старац је једнако топло пригрлио мисао народног јединства Срба и Хрвата. Јелса је била сва у црнини за покојним Дубоковићем. Погреб врлога родољуба обављен је уз велике почасти. Далматински клуб у бечком парламенту изаслао је на погреб посланика дра *Тресића-Павичића.* Нека је одличном родољубу и заслужном борцу лака земља и вечан спомен!

НОВИЈЕ.

Сарајево, 3. маја. Овде је онамад приређен збор, који су сазвали социјалне демократе, да протестују против *несносне владавине у Хрватској.* На збору је говорио социјалистички новинар *Јакшић*, који је оштро критиковао политику мађарске владе. Кад је уредник „Српске Ријечи“ хтео да говори, владин повереник му је одузео реч, а збор распустио. Нереда није било.

Софија, 3. маја. Македонски револуцијонар Петар *Тошев убијен* је. Он је играо врло видну улогу међу бугарским револуцијонарима. Његова смрт је велик губитак за бугарску пропаганду у Македонији.

До закључка листа нисмо добили телеграме. Ур. „Бр“

Авијатика.

Велика авијатичка свечаност.

Сењска Ријека, 13. маја (по р. к.)

Јуче је овде на Ријеци била „Giornata grande d' aviazione“. Онај, који је био у великој вароши, тај зна, шта учине од масе света какви сензацијони плакати. Грозничаво се је очекивао на Ријеци јучерањи дан — 12. мај п. н.

Ево, хвала Богу, здрави дочекасмо тај значајни дан. Слегла се у поље светина ријечка а и из целе околине. Дошло је старо и младо, богато и сирото, све је то ишло да види, како ће по ваздуху као птица да плови Prodam (ријечки син) па да се оправдано порадује и подичи тако смелим и одличним сином. Копнену страну затворила маса света, а морску обалу велики и мали бродови, који су донели ваљда сав свет из околине. Све то сад чека, кад ће чудна зверка да полети. Једрењача пуно расејано по мору, да би се летећем пилоту нашли у помоћи, ако би каква жица или тако што отказала послушност.

Ено га, види се тамо у крају, где са раширеним крилима стоји, чека на свога госу и мрко гледа на бродове, који су се снисходљиво овамо приближили у почаст баш те чудне птице. Наједаред се већ и пилот нађе на своме месту, на леђима тог гигантског лептира. Механичар још трчи и понегде застане, огледајући га, пипа и дрмуса, да се после тамо горе не би што десило.

Прво ће летети над морем, па над Ријеком и брдима, па ће се опет спустити овде код нас. Пропелер поче да вврти прво за љубав кинематографском снимању, па кад и то би свршено, особље пусти и он потеже да мало пробе ради потрчи.

— Штриц! — учини једна ласта, пролетивши поред њега, ваља да је хтела рећи: Збогом! Ти летиш високо, а ја овако мало ближе земљи. Штриц!

Проба још једаред, а већ трећи пут видеће га око горе над нама и ухо ће чути хиљаде дланова, где пљескају чудној птици XX. века.

Од силне хуке и брзине окретања пропелера подигао се облак од прашине, који нам замота аероплан, али ево га, као муња потрча, и већ видесмо стражњи део, где лебди у ваздуху. Још се није подигао, а нађе се пред аеропланом нека гомила старог излупаног црепа, шта ли је. Шта је! *Ударио се аероплан, па леви точак сломио.* Пилот хитро искочио и није се, хвала Богу, повредио. Свако је одахнуо, кад виде, да пилот није повређен, и вадећи карту из џепа одахнуо. Ко је свему томе крив? Карта или оно мало буњишта? Карта свакако, за то је сваки *на њој срце искалио, џепајући је,* јер да није те карте-улазнице, остало би у џепу више круна-две и шест.

По крововима околних кућа још свет седи, кад се већ попео, бар да се наседи. Светина се враћа и ћути, само се чују аутомобили, где фркћу и тријумфујући опомињу сваког, са својим познатим: тру - - - тру. Таква бива „Велика авијатичка свечаност“ данас а кроз неки низ година ваљада ће бити друкчија.

Р. М.
јеромонах.

*

Тако наш дописник о Продамову покушају. Сад са Реке јављају, да је Гвидо Продам оправио точак на свом аероплану и у уторак ради свога уживања девет минута летео над Кварнером, описав у висини од 150 метара једно 8 и један круг па се глатко спустио. Тиме је дао задовољштину Реци за ону неудаћу, од недеље, о којој неудаћи извештава горе наш дописник.

Борба против париских апаша.

— Како је полиција ушла у траг Бонотовим друговима: Гарњеу и Валету. — Гарњерова љубазница. — Револверска и пушчана борба. — Мелинитске бомбе. - Смрт оба бећара. —

У своје време смо јавили, како је убијен вођа париских бећара (апаша) *Боно,* који је с читавом разбојничком четом помоћу автомобила вршио убиства и отимачине. А ових дана су на исти начин, као и коловођа, свршила и два његова „најбоља“ т. ј. по друштво најопаснија друга: *Гарње* (Garnier) и Вале (Vallet). Пуне две недеље их је париска полиција гонила, док их није опколела у некој кућици у месту Ножан-сир-Марн и ту обојицу убила.

О тој језивој драми јављају ове појединости из Париза 2. (15.) о. м.:

(*Први трагови.*)

Полиција је дознала, да је Гарњерове пријатељице, неке Белгијанке по имену Шофс, која је становала код разбојникове матере, пре неколико дана нагло нестало. Сви знаци показиваху, да је отишла камо год за Гарњером. До Шарлероа су јој пратили траг, но ту га изгубе. Касније је полиција пронашла да су оба апаша узела стан у улици „Saint Ouen“. Око куће полицаји заседну у заседу и сутра-дан око поноћи опазе Гарњера, да је отишао из куће у неку крчму на вино. Полицаји опколе крчму мислећи да убицу склептају, чим ступи на врата. Али их Гарње насамари, јер је на споредна врата отишао из крчме.

(*Госпођа Дондон.*)

Кад је у Шоази-ле-Роа-у Боно мртав пао у шаке полицији, нашли су код њега писма, у којима се често спомињало име *Дондон.* Из надимака и других околности се одмах видело, да је та тајанствена женска помешана у то друштво. То беше први траг, којим су полицаји трагали за апашима Гарњером и Валетом. Претпоставка се показала као тачна. Под лажним именом Дондон крила се нека госпођа *Булмен*, лепа удовица од 26 година, која беше муза и идејал апашима, а уз то Гарњерова љубазница. Она је крила апаше после крваве похаре у Шантиљију и врло је вешто знала плен претворити у новац. Она је давала апашима и упутства за њихов зликовачки рад. Њу је полиција дуго тражила, док онамад није дознала, да се опасна та жена крије у Ножану-сир-Марн.

(*Опсада.*)

На обали реке Марна има једна велика крчма по имену »Мулен Руж«, а близу ње, сасвим код железничког моста и друма, који води у Белфор, на крај неког мајура као нека стаја од ваљака. Ту наиђоше на Дондонин траг. Сељани ових дана опазе, да нека млада жена станује у тој напуштеној кући, а сазнали су и то, да је дала из Белфора донети велике греде. Та околност наведе полицију на траг. Јуче у 5 сати после подне полицајни шеф *Гишар* са више чиновника и много полицаја изиђу у Ножан-сир Марн. Полицаји се сакрију иза крчмарске зграде, а само се Гишар с полицајним повереником *Флеријем* и са два полицаја приближавао кући, која сва беше замандаљена. Сад су били сигурни, да су с Дондоном ту и Гарње, али се нису надали, да ће с њима пасти у клопку и Вале. Од стране марнске обале Гишар се с пет полицаја опрезно примицао кући. Заштићавали су се иза стабала и дрвећа и после се показало, да опрезност беше потребна. Наједаред из куће загрми пуцањ, а затим се осу *честа паљба.* Један *куршум погоди у прса Флерија,* који се без јаука сруши на земљу. Гишар даде знак звиждољком и у тај мах полицаји пројуре иза ограде крчмине. Из куће, која је изгледала напуштена, бандити су шиљали кишу куршума на полицаје, који су јуришали и од којих двојица падоше, али остали су јурили напред. Већ се је смркавало а Гишар није знао, на што да се реши. Чекао је полицајног шефа Лепина. Полицаји су иза стабала пуцали на кућу, али без нишана, јер се бандити нису показивали.

(*Дондона се предаје*).

Наједаред се отворе врата на стаји и одмах се затворе. Изађе нека женска. Беше то Дондона. Полицаји престану с паљбом, јер ни изнутра нису пуцали. Жена се упути управо полицајима и преда се. То беше Гарњерова љубазница. Одведу је Гишару, који је запита, ко је унутра.

— Гарње и Вале поручују, — одговори жена — да се јевтино не ће предати, али живи никако не ће доспети у руке полицајске. Мене су послали, јер ако виде, да су пропали, запалиће кућу.

Гишар стави Дондону под надзор, а своје људе стави у стрељачки ланац. Паљба опет отпоче с обе стране. У 8 сах. у вече стигоше зуавски војници из Белфора и донесоше собом на автомобилима *челичне прсобране,* какове у колонијалним ратовима употребљавају предстраже, кад се не може да ископа шанац. Један апашки куршум пробио је и кроз тај челик и ранио полицаја иза њега. Са обале су зуави често пуцали. Један лекар је међутим указао лекарску помоћ полицајном поверенику Флерију, који је врло тешко рањен, а осталој двојици је куршум просвирао ногу.

Кад је стигао Лепин, први му посао беше, да обустави паљбу, а зуавском заповеднику заповеди, да баци динамитске бомбе на кућу.

(*Бомбардовање.*)

После неколико минута улети прва динамитска патрона иза ограде; но од ове разори само један део; друга бомба је начинила већ више квара: пробила је кућни зид, али није запалила кућу. Изнутра занемеше метци, а затим звизну куршум из подрума. Дакле су се лупежи повукли у подрум: свакако су осећали пропаст. Био је већ сасвим мрак и Лепин се реши, да тек у зору нападне кућу. Кат-кад је још загрмио по који метак, на који изнутра одговараху, па се онда све смири. Маса радозналаца је међутим автомобилима и фијакерима дојурила у Ножан-сир Марн те је силесија људи у највећем раздражењу чекала, шта ће бити. У поноћ железнички пук донесе ацетиленске рефлекторе, који тако јако осветле опкољену кућу, као да је бели дан. При светлости рефлектора видело се, да су зидови на апашком скровишту сви изрешетани. Полицајни шеф Лепин је поручио публици, да ће бити штета чекати, јер ноћас ништа не ће бити. Ипак нико није отишао. Полицаји беху изморени, а исто тако и зуави. Лепин заповеди, да се полицајима и војницима донесе хране, али нико није смео напустити своје место. Тако су опсадници дочекали зору. Из Париза стиже одељење сапера (пијонира) а у 8 с. у јутро отпоче последњи напад. У кућу бацише бомбу, напуњену *мелинитом*, и страшна експлозија разнесе сву кућу.

(*Смрт обадва апаша.*)

У том тренутку полицаји и зуави испале плотун, облак прашине се разиђе и настаде тишина. Лепин даде знак, да нико не пуца. Ваљда по сахата су опсадници чекали. У кући бандити не даваху од себе знака животу. Онда шеф париске полиције даде знак и одабрана чета трком јурне у кућу. Остали су опрезно ишли за њима. Узрујаност у публике достиже врхунац. Полицаји продру у порушену кућу и тамо *нађу Гарњера и Валета. Телеса* им беху *изрешетана куршумима.* Гарње већ беше мртав, а Вале је још неколико минута дисао. У 9 с. пре подне разиђоше се полицаји и војници, а апашке лешине одвезоше автомобилима у мртвачницу робијашке болнице.

Дондона је цео јуриш и смрт свога љубазника до краја гледала. Од ње је полиција сада несумњиво дознала за све злочине Гарњерове; он је био и онај, који је први продро у шантиљијску филијалу „Société Générale“ и тамо *убио* два чиновника.

(*Гарњерова младост.*)

Апаш *Гарње* син је честитих родитеља, али кад му не хтедоше испунити жељу, да га узму у војнике, он се пробеђари. Познанство с апашким коловођом Бонотом одвело га је у апаше и као такав је ево тако грозно свршио.

(*Жртве опсаде.*)

Опсада и смрт зликоваца захтевала је *тешких жртава.* Префект *Флери* је тако тешко рањен апашким куршумом, да се сумња, да ће преболети. Даље су од апашке паљбе страдали: два полицајна инспектора, два зуава, један инфантериста, један наредник и шест полицаја. Два полицаја не ће преболети. Полицајног шефа *Гишара* окрзнуо је апашки куршум по образу и по зглавку на руци.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

„Најбољи шпридер за вино и шампањер.“

Главно стоваришће за **Нови Сад** код:

Микина и Стојковића

237 14—15

1047. szám Káty községétől.
1912.

Versenytárgyalási hirdetmény.

Káty község által 9595 kor. 96 fil. előirányzati összeggel az állami elemi iskola kibővitése terveztetik, mely munkálatokra nézve a vármegye törvényhatóságának 7214|601.-jkv. 1912. számu véghatározata alapján alolirt elöljáróság nyilvános írásbeli versenytárgyalást hirdet, és a melyre százalékos árengedménynyel ellátott ajánlatok beadhatók.

Csakis az összes munkákra benyujtandó százalékos árengedmenyű ajánlátok fogadtatnak el. Az épitkezés a munka-átadás napjától 3 hónap allatt teljesen befejezendők.

Csak a 38000 III. B. M. számu, szabályrendelet 18. §-ában kiadott minta szerint kiállitott egykoronás bélyeggel ellátott és pecséttel lezárt, sértetlen boritékban elhelyezett s közvetlenül vagy posta utján beadott ajánlatok fognak tárgyalás alá vétetni.

Az ajánlat boritékának mintája ez:

„Községi elöljáróságnak
Kátyon.

Ajánlat az 1047|kig. 1912. számu versenytárgyalási hirdetményben kiirt állami elemi iskola kibővitésére vonatkozó épitési munkálatokra."

Az ajánlat ha nem postán hanem közvetlenül adatik be, ugy az a hivatalos órák alatt a községi jegyzőnél, postán érkező ajánlat pedig az elöljáróság czimére mindkét esetben 1912. évi május hó 31-ig d. u. 5 óráig adandó be.

Az ajánlattevő köteles az ajánlat beadására kitűzött határidőre az ajánlati összeg 8%-át bánat fejében a községi pénztár helyiségében a pénztárnok kezeihez a versenytárgyalási hirdetés számára való hivatkozással készpénzben vagy biztositékképes értékpapirban letenni.

A készpénz után a község kamatot nem fizet. A készpénz azonban megfelelőértékű biztositékképes értékpapirokkal a község bármikor kicserélhető. Az értékpapirok kamatszelvényei pedig esedékességük időpontjában kivánatra kiadandók feltéve, hogy a letét letiltva nincs. Az értékpapirokat az ajánlathoz csatolni nem szabad, hanem a bánatpénz letételét igazoló nyugta esetleg bánatpénz összegéről szóló postai feladó vevény csatolandó az ajánlathoz. A versenytárgyalás Káty község tanácstermében 1912. évi junius hó 1-ső napjának d. e. 9 órakor fog megtartatni, illetőleg az ajánlatok fel fognak bontatni, mely versenytárgyaláson az ajánlattevők vagy azok igazolt képviselői jelen lehetnek.

A munka-feltételek, részlettervek, költségvetés, rajz a községi jegyzői irodában mindennap d. e. 9—11 óráig megtekinthető, esetleg a jegyzői magánmunkálatokért szedhető dijakról alkotott szabályrendeletben megállapitott dijon meg is szerezhető.

Ajánlattevők ajjánlataikkal a végleges döntésig kötelezettségben maradnak. A 83000|III. 1907. B. M. szabályrendelet 16. §-ának 11. és 14. pontjában foglalt határozmányok és rendelkezések a munkafeltételekben foglaltatnak.

Azon pályázók, kik ajánlatuk benyujtásakor alolirt hatósággal üzleti összeköttetésben még nem állottak illetőleg itt ismeretlenek, tartoznak szállitó képességüket és megbizhatóságukat a lakhelyük, czégük vagy vállalatuk székhelye szerint illetékes kereskedelmi és iparkamara által egy évi időtartamra és csakis a szóban forgó konkrét épitkezésre szóló érvénynyel kiállitott bizonyitványnyal igazolni, mely bizonylat az iparkamara által zárt boritékban közvetlenül ide küldendő.

Alulirt elöljáróság fentartja a jogot, hogy a beérkezett ajánlatok között az ajánlati árakra való tekintet nélkül szabadon választhasson.

Kelt **Kátyon** 1912. évi május 9.

Városi Mihály jegyző. **Scherer Vilmos** biró.

259 1—1

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО

„РУСАНДА"

У МЕЛЕНЦИМА

(Торонталској жупанији) — у јужној Угарској

Отворено је од 1. (14.) маја до 1. (14.) септембра сваке године. Специјално лечи: **Севотине хроничну реуму, Скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести**, које нису у стању биле никакове лековите масти излечити, — нарочито Psorias и Prurigo. Код женских **неуредан крвоток**, и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **Костобоље** Caries. Necrosis-а, у коме премашује најчувенија интернационална купатила. **Са успехом** лечи **застарели Луес.** — Станови се састоје из четири модерно удешена **хотела са 74 собе, Курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк**, са удобним клупама, — **гласовир, куглана, билиард** стоји на расположењу купалишним гостима. — Ближа извешћа и проспекте на захтев и бесплатно шаље **управа купатила „Русанде"** 205 27—

НА ЗНАЊЕ

сваком ко има клавир, па га жели полирати, штимовати или ма у чему оправити. Обилазећи с радеником наше муштерије по свим крајевима, можемо том приликом сваки клавир узети у посао, ако нам се за времена пријави. 241 11-12

БРАЋА МИХАИЛОВИЋ У БЕЧУ,

стовариште, клав. пијанина и хармонијума **WIEN V.. Margarethenstrasse № 80.**

ПРОМЕСЕ

Аустријске државне срећке

од год. 1864.

Главни згодитак . .	К	300.000·—
1 згодитак по . . .	К	40.000·—
1 згодитак по . . .	К	20.000·—
2 згодитка по . . .	К	10.000·—
2 згодитка по . . .	К	4.000·—
3 згодитка по . . .	К	2.000·—
40 згодитака по . .	К	800·—

Жребање 1. јуна 1912.

Цена К 18·—

издаје

МЕЊАЧНИЦА

ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА

деон. друштво

у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо поруџбине само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот. за поштарину.

Продаја куће

Продајем из слободне руке своју кућу, која се налази у средини **Новога Сада**, на најлепшем месту у хлебарској улици бр. 11.

Силвестер Нахтман

243 5—10

ОБЈАВА.

Јављамо поштованој публици, да смо месеца маја у промет пустили

ОВА СПЕЦИЈАЛНА ПИВА:

Сладно пиво, које храни. Тешко, мрке, готово црне боје, баварског типа пиво. Препоручујемо га дојкињама, болесницима, који се опорављају, нервознима, који пате од несанице, и малокрвнима, а нарочито онима који су ради, да се угоје.

Гранатско пиво. Првог реда мрко, али нешто лакше каквоће, него сладно пиво, које храни. Врло лепо, ароматично пиво са руменим жаром.

Дупло мартовско пиво. Тавно жуте боје, најтеже пиво светле боје.

Екстра салонско пиво. Тешко, али врло светлог плзањског типа пиво, али не тако горко те с тога пријатније за пиће.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО ДАЉЕ И ДО САД ДОБРО ПОЗНАТА НАША

салонска и извозна пива,

којих изврсну каквоћу сјајно доказују и наши конкуренти тиме, што путем листова упозоравају: „публику, која пије пиво", да **запушаче** пивских боца „погледа, да не би место будимпештанског пива добила јефтиније Герберово пиво". Тиме признају, да се за јефтину цену у нас може доћи бар до фабриката такве каквоће, као за вишу цену код врло поштованих наших конкурената, код којих и за **запушач** ваља платити. Па нека дакле, врло поштована публика, која пије пиво, погледа запушач, па ко хоће да купи скупи запушач, тај нека купује код наших поштованих конкурената, а ко жели јефтино, али изврсне каквоће пиво, тај нека **купује од нас.**

Фердинанд Гербер и Син творница пива у Старом Бечеју.

260 1—6

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Парна штампарија д. д. Браника у Н. Саду.